

6. Лурье Н.Б. Дети с болезнью Дауна и некоторые особенности их познавательной деятельности /Н.Б.Лурье, С.Д.Забрамная// Дефектология. – 1971. – № 1. – С. 18-21.

The article highlights the features of verbal communication of children with moderate and severe mental retardation, show the difficulties of mastering their speech as a sign system.

Keywords: category of communication, forms of communication, verbal communication, children with moderate and severe mental retardation.

Отримано: 6.03.2012 р.

УДК 159.923

І.І.Галецька

ПСИХОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ ІНДИВІДУАЛЬНИХ ЦІННОСТЕЙ У КОНТЕКСТІ ЖИТТЄВОЇ ПЕРСПЕКТИВИ

Досліджено взаємозв'язки індивідуальних цінностей, кар'єрних орієнтацій, часової перспективи та життєстійкості як стрижневих компонентів життєвої перспективи. Здійснено порівняльний аналіз особливостей життєвої перспективи чоловіків та жінок, визначено відмінності факторної структури індивідуальних цінностей чоловіків та жінок. Проаналізовано функціональні властивості індивідуальних цінностей як стрижневих компонентів та визначальних чинників життєвої перспективи.

Ключові слова: психологічне здоров'я, індивідуальні цінності, життєва перспектива.

Исследованы взаимосвязи индивидуальных ценностей, карьерных ориентаций, временной перспективы и жизнестойкости как стержневых компонентов жизненной перспективы. Осуществлен сравнительный анализ особенностей жизненной перспективы мужчин и женщин, определены различия факторной структуры индивидуальных ценностей мужчин и женщин. Проанализированы функциональные свойства индивидуальных ценностей как стержневых компонентов и определяющих факторов жизненной перспективы.

Ключевые слова: психологическое здоровье, индивидуальные ценности, жизненная перспектива.

Життєва перспектива є імпліцитним інтегративним феноменом, що детермінований рівнем сформованості смислових утворень, часовою перспективою та самосвідомістю, визначає бачення, планування та антиципацію власного майбутнього як сукупність певних життєвих цілей і способів їх досягнення. Оскільки життєва перспектива є предиспозицією соціально-психологічної адаптації, психологічного благополуччя, самореалізації та життєздійснення, аналіз особливостей її чинників та структури є передумовою розробки методів формування життєвої перспективи та актуалізації і розвитку наявного особистого потенціалу.

Життєва перспектива є імпліцитною програмою, яка визначає вибір життєвих цілей і способів їх досягнення та детермінує самопобудову власного життя. Довготермінові та короткотермінові перспективи можуть внаслідок неузгодженості спричиняти когнітивний дисонанс та блокувати потенційні можливості для самореалізації. Самодетермінація, сенсожиттєві орієнтації, індивідуальна часова перспектива визначають основні тенденції самореалізації, індивідуальні цінності — визначають семантичну наповненість та мотиваційні цілі, сприймання життєвих ситуацій крізь призму суб'єктивної інтерпретації визначають уявні рамки та обмеження життєвої програми. Життєва перспектива є “складною ієрархічною системою, що регулює начало життєдіяльності, й структурними одиницями якої вважають ціннісні орієнтації, життєві цілі, програми, плани, а також емоційну, когнітивну й поведінкову складові” [4]. Життєва перспектива виявляє почуття індивідуальної самототожності та цілісності, інтегрованості людини і світу [8]. Основою життєвої перспективи є психологічне здоров'я, структурно-функціональна організація якого визначає зміст, форму, спрямованість, узгодженість та реалізацію як антиципацію та мотиваційне-смислове структурування майбутнього в різних особистісних контекстах.

Мета дослідження – визначення функціональних властивостей індивідуальних цінностей шляхом аналізу зв'язків цінностей, кар'єрних орієнтацій, часової перспективи та життєстійкості. Оскільки життєву перспективу розглядаємо як імпліцитну предиспозицію, то обрані характеристики вважаємо необхідними для розкриття головних аспектів. Програма життєздійснення і самореалізації є інтегративним утворенням в єдиній системі індивідуальних цінностей і переконань, що виявляється у відповідності індивідуальних цілей та метацілей.

Теоретичною основою дослідження є теорія базисних цінностей Ш.Шварца [10], соціально-психологічна теорія взаємовпливу людини й ситуації Л.Роса та Р.Нісбета та авторська концепція

психологічного здоров'я [1, 3]. Теорія базисних цінностей Ш.Шварца (Theory of Basic Human Values, Sh.Schwartz) визначає десять основних ціннісних орієнтацій (самоствійність; стимуляція; гедонізм; досягнення; влада; безпека; конформізм; традиція; універсалізм; доброзичливість) та розглядає динаміку конфлікту і конгруентності цих цінностей як провідних життєвих детермінант, що нерозривно пов'язані з емоціями, мотивують певні дії, виходять за межі конкретної ситуації, визначають вибір та оцінку дій і формують впорядковану систему ціннісних пріоритетів, яка визначає людську індивідуальність [10]. Окремі цінності формують інтегровану мотиваційну структуру, яка може бути гармонійно узгоджена, чи можуть виникати конфлікти та несумісності у разі протистояння протилежних за сутністю цінностей. Кожній цінності, згідно з теорією Ш. Шварца, відповідає мотиваційна ціль, що визначає спрямованість поведінки особи в окремих ситуаціях та житті загалом. Індивідуальні цінності є стрижневим елементом психологічного здоров'я, а узгодженість системи цінностей визначає ймовірність самореалізації і поєднання з соціальною адаптованістю. Система цінностей характеризує головні орієнтири життєвих перспектив, а аналіз зв'язків цінностей та кар'єрних орієнтацій дає змогу виявити тонку структуру життєвих орієнтирів [1-3].

Кар'єрні орієнтації, як елемент Я-концепції, містять уявлення про власні здібності, ціннісні орієнтації, мотиви, змісти, потреби, впливають на вибір професійної діяльності та місця роботи, проте це є лише одним із конкретних аспектів їх вияву, оскільки ці орієнтації відображають, насамперед, прагнення діяльності з погляду її потенційних можливостей для керування-підпорядкування, стабільності-динамічності, як провідних потреб особи. З іншого боку, система кар'єрних орієнтацій змістовно визначає шляхи саморозвитку й особистого зростання, включно із способом їх здійснення [9]. Виділяють декілька типів кар'єрних орієнтацій: 1) професійна компетентність – визначає прагнення стати майстром своєї справи, домогтися успішності у професійній сфері, здобути визнання своїх талантів; 2) менеджмент – орієнтація на інтеграцію зусиль інших людей, на управління різними сторонами діяльності виробництва; 3) автономія (незалежність) – орієнтація з яскраво вираженою потребою все робити по-своєму, звільнитися від організаційних правил, приписів обмежень; 4) стабільність – орієнтація, обумовлена потребою в безпеці, стабільності, передбачуваності майбутніх подій; 5) служіння – орієнтація, спрямована на реалізацію головних цінностей життя таких, як, наприклад, робота з людьми, служіння людству, допомога людям, бажання зробити

світ кращим; 6) виклик – орієнтація, пов'язана з такими цінностями, як конкуренція, перемога над іншими, подолання перешкод, вирішення важких завдань; 7) інтеграція стилів життя – прагнення збалансованості сім'ї, кар'єри і саморозвитку; 8) підприємництво – орієнтація пов'язана з прагненням людини створювати нове, долати перешкоди, з готовністю до ризику. Будучи переважно неусвідомленими, аутентичні мотиваційні цілі актуалізуються у ситуації професійного вибору.

Життєва перспектива апіорно пов'язана із часовою перспективою, охоплює індивідуальне сприймання причинно-наслідковості часової перспективи. Ф. Зімбардо наголошує, що часова перспектива, як несвідомий процес упорядкування особистого та соціального досвіду, визначають характер упорядкування та особисту тенденцію детермінації майбутнього суб'єктивним ставленням до минулого та теперішнього [5]. Проектування майбутньої життєвої перспективи, як зауважує Ж. Нюттен [6] передбачає визначення цілі, досягнення якої потребує заповнення часової дистанції між ними, отож характер часової перспективи визначатимуть тенденції проектів власного життя.

Метою дослідження є встановлення зв'язку індивідуальних цінностей, кар'єрних орієнтацій, часової перспективи та життєстійкості, засноване на визнанні більшої стабільності ціннісних орієнтацій як мотиваційних цілей, що визначатимуть головні фрейми життєвої перспективи. Для виявлення цих зв'язків було здійснено порівняльний аналіз характеристик життєвої перспективи чоловіків та жінок, з огляду на припущення наявних відмінностей. Згодом за допомогою кореляційного аналізу було досліджено зв'язки цінностей та кар'єрних орієнтацій, після чого за допомогою факторного аналізу досліджено структуру ціннісно-кар'єрних орієнтацій як цілісної системи життєвої перспективи особи. Досліджено 55 осіб віком 22-28 років. У дослідженні застосовано методики: перелік цінностей Ш.Шварца, якоря кар'єри Шейна, часової перспективи Ф.Зімбардо (адаптація українською О.Сеник), життєстійкості С.Мадді (адаптація Д.Леонтєва), шкала загальної самооефективності Р.Шварцера (адаптація українською І.Галецької).

У процесі порівняльного аналізу (методом Ст'юдента) не було виявлено статистично достовірних відмінностей рівнів кар'єрних орієнтацій та значущості індивідуальних цінностей, рівнів життєстійкості та самооефективності у чоловіків та жінок; відмінності виявлено лише за показниками часової перспективи ($p \leq 0,05$): для жінок минуле має більш приємний тон, з ноткою

ностальгії, а також жінкам більш притаманна наявність цілей, планів і спрямованість поведінки на реалізацію цих планів.

Подальший аналіз було спрямовано на дослідження структури життєвої перспективи. З метою виділення латентних чинників було проведено факторний аналіз методом головних компонент, до якого було залучено покроково показники життєвої перспективи, аналіз проводився окремо в групах чоловіків та жінок. Кількість факторів визначали на основі критерію Кайзера та каменистого осипу.

Таблиця 1

Факторний аналіз індивідуальних цінностей у чоловіків та жінок

Факторні навантаження, метод головних компонент, варімакс обертання							
Група «Чоловіки»				Група «Жінки»			
	Factor – 1	Factor – 2	Factor – 3		Factor – 1	Factor – 2	Factor – 3
Самостійність	0,21	0,04	0,8	Самостійність	-0,05	0,81	0,27
Стимуляція	0,17	0,28	0,84	Стимуляція	-0,11	0,83	-0,16
Гедонізм	-0,23	0,49	0,69	Гедонізм	0,06	0,66	0,35
Досягнення	0,09	0,89	0,11	Досягнення	0,33	0,64	0,37
Влада	0,04	0,89	0,21	Влада	0,10	0,31	0,87
Безпека	0,77	0,18	0,03	Безпека	0,83	0,19	0,13
Конформізм	0,87	0,11	-0,05	Конформізм	0,85	-0,05	0,14
Традиція	0,82	0	0,07	Традиція	0,79	-0,17	-0,03
Універсалізм	0,73	-0,09	0,49	Універсалізм	0,70	0,46	-0,41
Доброзичливість	0,79	-0,25	0,45	Доброзичливість	0,88	0,02	0,08
Expl.Var	3,3	2,01	2,34	Expl.Var	3,43	2,56	1,33
Prp.Totl	0,33	0,2	0,23	Prp.Totl	0,34	0,26	0,13

Аналіз структури індивідуальних цінностей виявив чотирифакторну структуру в обох порівнюваних групах, яка відрізнялася структурою факторів. В обох групах цінності безпеки, конформізму, традицій, універсалізму та доброзичливості формують єдиний латентний фактор, що свідчить про наявність істотних зв'язків між цими цінностями. Проте, якщо у чоловіків виявляється тісний зв'язок цінностей досягнення та влади, що не пов'язано із цінностями самостійності, стимуляції та гедонізму, то у жінок цінність досягнення входить у латентний фактор разом із самостійністю, стимуляцією та гедонізмом, а цінність влади є незалежним від інших цінностей фактором.

Подалі до факторного аналізу було залучено разом із індивідуальними цінностями характеристики часової перспективи. В обох групах виявлено чотирифакторну структуру, показники

часової перспективи в обох випадках формували незалежний латентний фактор, фактично не змінюючи приналежність цінностей до першопочаткової факторної структури.

Отже, підтвердилося припущення щодо відмінностей факторної структури у чоловіків та жінок, проте неочікуваним є відсутність зв'язку цінностей та показників часової орієнтації.

Аналіз кореляційних зв'язків індивідуальних цінностей та характеристик життєвої перспективи, проведений окремо в групах чоловіків та жінок, виявив істотні відмінності кореляційних зв'язків. Насамперед слід зауважити суттєво меншу кількість кореляційних зв'язків цінностей у групі жінок, достовірність цих зв'язків становила $p < 0,05$. Зокрема виявлено кореляції цінності самостійності та кар'єрної орієнтації "виклик": процес боротьби і перемога важливіші за зміст діяльності. Цінність "стимуляція" корелює із кар'єрними орієнтаціями "автономія" та виклик, а також характеристиками життєстійкості "учасність" та "прийняття", що характеризує цінність стимуляції як високо незалежну, водночас сприятливу для життєвої стійкості. Цінність гедонізму корелює з орієнтацією "підприємливість", що свідчить про прагматичний характер цієї кар'єрної орієнтації у жінок. Цінність влади корелює з орієнтаціями "підприємливість" ($p < 0,05$) та "менеджмент" ($p < 0,001$). Цінність традицій негативно корелює із характеристиками часової перспективи: фактично це єдина індивідуальна цінність, яка виявляє кореляційні зв'язки з часовою перспективою. Важливість традицій поєднується із зменшенням важливості часу, особливо теперішнього і майбутнього, проте ніяк не пов'язано із кар'єрними орієнтаціями. Кореляційний зв'язок цінності універсалізму та кар'єрної орієнтації служіння ($p < 0,05$) є логічним, слід зауважити, що цей зв'язок присутній також в чоловіків, причому у чоловіків він є більш значущим ($p < 0,001$).

У групі чоловіків виявлено більшу кількість зв'язків цінностей, а також значущість цих зв'язків більш виражена. Цінність самостійності у чоловіків корелює із кар'єрними орієнтаціями інтеграція стилів життя, виклик, нестабільність роботи ($p < 0,05$), водночас – із орієнтацією служіння ($p < 0,001$). Цінність самостійності має позитивний зв'язок з орієнтацією на минуле (позитивне та негативне), а також фаталістичне теперішнє, водночас із прийняттям ризику та рівнем самоефективності. Схоже на те, що цінність самостійності у чоловіків більш пов'язана з рефлексією досвіду і є досить неоднозначною щодо кар'єрної спрямованості. Цінність стимуляції у чоловіків корелює з орієнтацією "менеджмент" та "фаталістичним теперішнім" ($p < 0,05$), що простежується рівно такими ж коефіцієнтами і для цінності гедонізму. Цінність влади

виявляє зв'язок із кар'єрними орієнтаціями менеджмент та інтеграція стилів життя, водночас зв'язок із часовою перспективою негативного минулого, фаталістичного теперішнього та майбутнього: цінність влади найтісніше інтегрована у сукупність взаємозв'язків життєвої перспективи і виявляє інтегративний характер. Виявлено зв'язок цінності "безпеки" з "кар'єрною орієнтацією підприємливості" ($p < 0,01$) та цінності "конформізму" з інтеграцією стилів життя ($p < 0,05$). Цінності "універсалізму" та "доброзичливості" виявляють зв'язки з "кар'єрною орієнтацією служіння" ($p < 0,01$).

Для визначення факторної структури життєвої перспективи та місця в ній індивідуальних цінностей в загальній групі було проведено експлораторний факторний аналіз методом головних компонент із застосуванням варімакс обертання. Беручи до уваги кам'янистий осип та критерій Кайзера було виділено вісім факторів, які пояснюють 75,2% дисперсії.

Виявлена факторна структура логічно продовжила одержане на основі факторного аналізу показників цінностей та характеристик часової перспективи у групах чоловіків і жінок. Окремий незалежний фактор утворили характеристики часової перспективи. Другий фактор охоплює показники життєстійкості та рівень самоефективності як характеристики особистісних властивостей. Третю позицію займає фактор універсальних цінностей, до якого увійшли цінності "безпеки", "традицій", "конформізму", "універсалізму" та доброзичливості. Четвертий фактор утворюють цінності влади та "досягнень", а також, кар'єрна орієнтація на менеджмент. Фактор п'ятий об'єднав кар'єрні орієнтації на стабільність життя та роботи, а також на професійну компетентність. Майже 6% дисперсії пов'язане із латентним фактором, утвореним цінностями "самотійності", "стимуляції" та "гедонізму". Кар'єрні орієнтації "служіння", виклик та "інтеграція стилів життя" утворюють наступний фактор – очевидно, інтеграція полягає у поєднанні прагнень "удосконалення світу" та подолання перешкод, що, з огляду на соціально-економічну ситуацію, потребує цілеспрямованих інтеграційних зусиль. Восьмий фактор поєднує кар'єрні орієнтації "автономність" та "підприємливість".

Здійснений аналіз факторної структури проведено у загальній групі. Проте, враховуючи виявлені за допомогою кореляційного та факторного аналізу структури ціннісних орієнтацій відмінності у групах чоловіків та жінок, логічно передбачити відмінності структури життєвої перспективи також, що потребує подальшого продовження досліджень. Узагальнюючи результати проведеного факторного аналізу, доцільно звернути увагу на те, що фактично

усі змінні, які було залучено в аналіз, виявили приналежність до одного із виокремлених факторів із достатньо високим факторним навантаженням. По-друге, привертає увагу те, що характеристики часової перспективи формують незалежний фактор, який пояснює найбільший відсоток дисперсії, хоча така незалежність є неочікуваною, проте співвідноситься з визнанням важливої ролі часової орієнтації у структурі життєвої перспективи. Непов'язаність особистісного фактора ані з цінностями, ані з кар'єрними орієнтаціями дає підстави розглядати характеристики життєстійкості як окремий модус. Водночас факторна приналежність окремих цінностей та кар'єрних орієнтацій логічно відображає їхню різноспрямованість.

Таблиця 2

Факторна структура життєвої перспективи

Факторні навантаження, метод головних компонент, варімакс обертання								
	Factor 1	Factor 2	Factor 3	Factor 4	Factor 5	Factor 6	Factor 7	Factor 8
Проф. комп.	0,21	0,23	0,13	0,03	-0,59	-0,36	0,24	-0,06
Менеджмент	0,05	0,00	-0,12	0,74	0,15	0,02	0,38	0,28
Автономія	0,02	0,20	-0,10	-0,10	0,02	0,17	0,07	0,72
Стабіл. роботи	0,26	-0,17	0,07	0,03	-0,59	0,00	-0,03	0,43
Стабільність життя	0,02	-0,16	-0,06	-0,04	-0,77	-0,04	-0,01	-0,13
Служіння	0,04	0,11	0,25	-0,12	-0,40	0,18	0,64	0,18
Виклик	0,06	0,09	-0,02	0,27	0,23	0,14	0,75	0,14
Інтеграція стилів життя	-0,04	-0,03	0,17	0,33	-0,25	0,10	0,60	-0,07
Підприємливість	0,25	0,03	0,20	0,39	0,04	-0,02	0,11	0,70
Участність	0,00	0,82	0,08	-0,03	-0,19	0,21	-0,11	0,05
Контроль	0,05	0,89	-0,14	0,09	0,14	0,07	0,04	0,10
Прийняття ризику	0,03	0,56	-0,01	-0,35	0,34	0,50	0,04	0,03
Самостійність	-0,04	0,19	0,13	0,21	0,05	0,73	0,37	-0,21
Стимуляція	-0,07	0,06	0,10	0,17	0,21	0,67	0,24	0,31
Гедонізм	-0,08	0,01	-0,01	0,46	-0,10	0,68	-0,07	0,23
Досягнення	-0,01	0,22	0,20	0,71	-0,01	0,29	0,06	-0,05
Влада	-0,12	-0,07	0,05	0,90	-0,03	0,12	0,10	-0,03
Безпека	0,06	-0,05	0,81	0,17	-0,18	0,14	-0,24	0,03
Конформізм	0,15	0,07	0,80	0,16	0,04	-0,15	0,12	-0,13
Традиція	0,27	-0,15	0,74	0,06	-0,13	-0,16	0,06	0,04
Універсалізм	0,02	0,01	0,77	-0,12	0,08	0,33	0,26	0,01
Доброзичливість	0,00	0,02	0,88	-0,06	0,06	0,10	0,10	0,08

Past Negative:	-0,86	-0,03	-0,08	0,09	0,12	-0,10	0,03	-0,15
Present Hedonistic:	-0,91	0,00	-0,16	-0,02	-0,02	0,09	0,02	-0,06
Future	-0,88	0,07	-0,07	0,15	0,00	0,01	-0,03	-0,02
Past Positive:	-0,87	-0,01	0,00	-0,08	0,04	0,15	-0,05	0,02
Present Fatalistic	-0,91	-0,04	-0,11	-0,03	0,14	-0,01	-0,02	-0,04
CE	-0,07	0,80	-0,02	0,10	0,15	-0,14	0,22	0,05
Expl.Var	4,25	2,71	3,54	2,75	1,94	2,30	1,98	1,60
Prp.Totl	0,15	0,10	0,13	0,10	0,07	0,08	0,07	0,06
Eigenvalue	5,166	4,5	3,071	2,578	1,773	1,501	1,301	1,182
% Total	18,45	16,07	10,97	9,206	6,334	5,362	4,645	4,222

Висновки. Життєва перспектива є складним системним утворенням, психологічною системою, структура та зміст якої визначають життєтворчість особи, загальну спрямованість як рух у часі. В структурі часової перспективи виокремлюються основні її виміри: часовий, смисловий, ціннісний та ціннісно-мотиваційний, а також організаційно-діяльнісний. Проведене дослідження було спрямовано, насамперед, на аналіз місця кар'єрних орієнтацій, проте з погляду їхніх мотиваційно спрямовувальних аспектів. Метою дослідження було виявлення функціональних властивостей індивідуальних цінностей в структурній організації життєвої перспективи. Проте встановлено, що визначальний вплив у цій структурі відіграє часова перспектива, яка, очевидно, має загально-спрямовувальний характер. Неочікуваною виявилася незалежність цінностей як мотиваційних цілей та часової перспективи, оскільки апріорно цінності сприймаються не лише як орієнтири напрямку змістовного, а також як пов'язані з суб'єктивним сприйманням себе у часовому просторі. Очевидно, вимірювання індивідуальних цінностей за допомогою методики Шварцера дає змогу виявити насамперед їхній змістовний аспект, який є трансцендентним та незалежним від перспективи часової. Виявлено особливості структурної організації індивідуальних цінностей у чоловіків та жінок, які характеризуються відмінностями латентних зв'язків окремих цінностей. Проте, загальними властивостями структурної організації цінностей є незалежність від часової орієнтації та незалежність від пов'язаних із життєстійкістю особистісних властивостей. Результати дослідження свідчать про нелінійність функціональних зв'язків динамічної організації структури життєвої перспективи, специфічність цих зв'язків у чоловіків та жінок. Водночас апріорно можна спостерігати відмінності структурної організації життєвої перспективи залежно від групової приналежності. Особливий інтерес для подальших досліджень має

аналіз зв'язку компонентів життєвої перспективи та безпосередньої життєдіяльності й динаміки змін характеристик та структурно-функціональної організації життєвої перспективи під впливом психологічних тренінгів.

Список використаних джерел

1. Галецька І. І. Загальна характеристика структури психологічного здоров'я / І.І. Галецька // Психологічні перспективи. – Випуск 13. – Луцьк, 2009. – С.44 – 54.
2. Галецька І.І. Самоефективність у структурі соціально-психологічної адаптації / І.І. Галецька // Вісн. Львів. ун-ту., Сер. філос. науки. – 2003. – Вип. 5. – С. 433–442.
3. Галецька І.І. Індивідуальні цінності та сенсожиттєві орієнтації в структурі психологічного здоров'я / І.І. Галецька // Становлення цінностей в психологічному вимірі соціального буття особистості. Соціальна мужність як цінність: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції, 3-4 червня 2010, м.Львів. – Кам'янець Подільський: Аксіома, 2010. – С. 54-56.
4. Гуляс І. Життєва перспектива особистості як предмет теоретико-методологічного аналізу / І. Гуляс // Проблеми сучасної психології. – 2011. – Випуск 12. – С.315-324.
5. Зимбардо Ф. Парадокс времени. Новая психология времени, которая улучшит вашу жизнь / Ф. Зимбардо– СПб.: Речь, 2010. – 352 с.
6. Нюттен Ж. Мотивация, действие и перспектива будущего. – М., 2004. – 608 с.
7. Сенник О. Часова перспектива студентів у зв'язку з їхнім особистісним потенціалом / О. Сенник // Освіта регіону. Політологія, психологія, комунікації. – 2011. – №3: Електронний ресур. – Режим доступу: // [http:// www.social-science.com.ua/публікація/558_](http://www.social-science.com.ua/публікація/558_)
8. Титаренко Т.М. Життєвий світ особистості: у межах і за межами буденності. – К.: Либідь, 2003. – 376с
9. Schein E.H. Career Anchors Revisited: Implications for Career Development in the 21st Century// Academy of Management Executive. – 1996. – №4. – pp. 80-88.
10. Schwartz S., Sagie G. Value consensus and importance. A Cross-National Study // Journal of cross-cultural psychology. – 2000. – Vol. 31. – № 4. – P. 465-497.

The relationship of individual values, career orientations, time perspectives and viability as core compon of life perspective are investigated. The comparative analysis of the life prospects characteristics on men and

women are performed, the differences of the factor structure of the individual values for men and women are analyzed. The analysis of the differences in functional properties of individual values as core components of life perspective demonstrates the complex structure of the system relations.

Keywords: psychological health, personal values, life perspective.

Отримано: 12.03.2012 р.

УДК 159.9

Л.О.Гапоненко

ГЕНЕЗА НОВОУТВОРЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ВЗАЄМОДІЇ В ПІДГОТОВЦІ СТУДЕНТА–ПСИХОЛОГА ДО СПІВПРАЦІ З УЧИТЕЛЕМ

У статті розкрито послідовність новоутворення рефлексивного спілкування професійної взаємодії психолога з учителем у процесі підготовки студента-психолога. Автор пропонує суб'єктно-рефлексивну модель формування системи знань, вмінь і методик організації сумісної діяльності психолога з учителем, яка була апробована під час вирішення авторських навчальних задач. У загальному виді задачі відтворюють культурно-етичний, дієво-формулюючий та когнітивно-системний принципи моделювання професійної взаємодії психолога з учителем.

Ключові слова: професійна взаємодія, рефлексія, суб'єктно-рефлексивна модель, рефлексивне спілкування, внутрішній простір партнерів взаємодії.

В статье раскрыта последовательность новообразования рефлексивного общения профессионального взаимодействия психолога с учителем в процессе подготовки студента-психолога. Автор предлагает субъектно-рефлексивную модель формирования системы знаний, умений и методик организации совместной деятельности психолога и учителя, которая была апробирована в процессе решения студентами учебных задач. В общем виде задачи отражают культурно-этический, действенно-формирующий и когнитивно-системный принципы моделирования профессионального взаимодействия психолога с учителем.

Ключевые слова: профессиональное взаимодействие, рефлексия, рефлексивное общение, субъектно-рефлексивная модель, внутреннее пространство партнеров взаимодействия.

Постановка проблеми. Загальним вектором логіки організації виконання функціональних обов'язків практичного психолога в